

CONSTANTIN RADULESCU-MOTRU DESPRE REGELE CAROL I

Ioan Spătan

Născut la 2 februarie 1868 în Butoiești, Mehedinți. Studii: liceul la Craiova, 1885; licența în drept la București, 1889. Doctor în filosofie la Leipzig, 1893. A mai studiat la Berlin și Paris. Venit în țară, intră scurtă vreme în magistratură. Abilitat docent în psihologie, estetică și istoria filosofiei (23 martie 1900); conferențiar, 27 mai 1897, profesor agregat - 26 iulie 1900, definitiv 5 decembrie 1901; director și inspector general al învățământului secundar și superior (1906-1907). Secretar și bibliotecar al Fundației Universitare Carol I (1894-1897). Membru al Academiei Române din 1923. Deputat 1912, senator 1918, 1926, 1929 și 1932, național-tărănist. A scos revistele "Noua Revistă Română", "Ideea Europeană" și "Revista de filosofie". Președinte al Academiei Române (1938-1940). Moare la 6 martie 1957 la Institutul de geriatrie din București.

*

* * *

În 1894 urma să se inaugureze Fundația Universitară Carol I. Regele Carol îl roagă pe Titu Maiorescu să găsească un bun bibliotecar pentru Fundație. Acesta îi răspunde Regelui că are persoana nimerită: un tânăr care a luat de curând doctoratul în Germania și care își petrecea mai toată ziua în tovărășia cărții. Acesta era fostul student al lui Titu Maiorescu, C. Rădulescu-Motru.

Fundația Universitară Carol I nu s-a inaugurat însă la data proiectată. Iată că Ministrul de justiție, Al. Marghiloman, auzind că C. Rădulescu-Motru posedă și o diplomă de licență în drept, pe lângă aceea de doctor în filosofie, s-a gândit că până la inaugurarea Fundației n-ar fi rău să-l numească judecător de pace în București. Dar, după câteva luni, Titu Maiorescu îi amintește de promisiunea făcută Regelui recomandându-i să fie pregătit în orice moment pentru a trece la Fundație.

În iunie 1895 primește, prin I. Kalinderu, administratorul Domeniilor Coroanci, invitație să se prezinte Regelui Carol I în audiență la castelul Peleş. Numirea sa ca bibliotecar a fost în principiu fixată. Suveranul dorea să-i dea câteva sfaturi privind primul contact pe care îl avea tinerimea universitară cu Fundația. Se zvonea că studenții universitari doreau să scoată un manifest prin care vor refuza donația regală și că se vor lega cu jurământ să nu păsească în bibliotecă.

Să-l lăsăm însă pe C. Rădulescu-Motru să prezinte audiența de la Peleş:

"În ziua audienței, de la primele cuvinte, Regele mi-a precizat aceste zvonuri, adăogând: sunt zburdălnicii de ale tinereții, care pot lua un curs neplăcut, dacă sunt permise fără tact. Am înțeles gândul Regelui, de îndată. L-am asigurat că

pentru mine Fundația nu este numai o bibliotecă, ci o instituție de educație în care tinerimea să se deprindă cu respectul pe care îl datorează Suveranului.

M-a întrebat, la sfârșit, dacă regret părăsirea carierei ce mi se deschisese în magistratură, și la răspunsul meu negativ, Regele Carol I îmi mai pune următoarea întrebare, pe care mi-o amintesc aproape cuvânt cu cuvânt: judecătorii noștrii tineri din provincie, de ce nu au aceeași tărie de caracter ca aceia din Germania? La care eu am răspuns, după o amintire tot așa de credincioasă, cu cuvintele: fiindcă, Majestate, judecătorii noștrii nu sunt feriți de tentațiile celor din jurul lor, așa cum sunt feriți cei din Germania. La noi, cum intră un judecător în funcțiune, de-a doua zi încep intervențiile, dacă nu ohiar plocoanele."

Inaugurarea Fundației în vara anului 1895 a avut loc fără nici un incident din partea studenților. S-au mulțumit să privească din stradă.

După inaugurare, își amintește proaspătul bibliotecar, biblioteca a fost deschisă studenților. Localul pus la dispoziția studenților era, pentru acea vreme, socotit atât de luxos, încât puțini din studenți puteau rezista dorinței de a-l vizita. După o săptămână ei s-au așezat pe locuri și au cerut cărți, în mare parte din acelea pe care biblioteca nu le avea. Aceasta l-a îndemnat să inițieze un registru în care să fie trecute cărțile ce urmau a fi comandate. Erau însă atât de multe cărțile cerute, că bugetul, întreit dacă ar fi fost, nu ar fi ajuns. Această situație l-a obligat ca, în raportul bilunar pe care trebuia să-l trimită Regelui, să-i aducă la cunoștință faptul pentru a găsi soluția. Soluția Regelui a fost simplă, dar pozitivă, își amintește bibliotecarul Fundației.

"Vei face și d-ta cu studenții, aceea ce fac eu cu miniștrii mei. Când vine la mine un ministru și îmi aduce o propunere de ce trebuie să facem, eu nu refuz, ci zic: lăsați aici; vom vorbi la prima ocazie. Miniștrii care aduc ceva serios, revin asupra propunerii. Așa să faceți și d-voastră cu studenții. Scrieți în registru toate cărțile care se cer, dar comandați numai pe acelea asupra cărora s-a stăruit a doua oară".

Într-adevăr așa s-a și întâmplat, iar comenzile reale n-au întrecut bugetul bibliotecii, își amintește C. Rădulescu-Motru.

Mai grav i s-a părut, în primele săptămâni, faptul ruperii foilor din cărți, în așa fel încât manualele de drept roman, după câteva săptămâni erau reduse la jumătate. Capitele întregi erau rupte; și îi raportează Regelui care îi răspunde astfel:

"Respectarea bunului public nu este intrată în obiceiurile noastre. Va veni și vremea ei. Peste cinzeci de ani va părea drept și la noi ca un tânăr să-și compromită viitorul pentru că a rupt o foaie dintr-o carte. Astăzi însă să facem ca americanii: fiindcă înlocuirea cărții costă mai ieftin decât salariul unui supraveghetor special, să cumpărăm o nouă carte în locul celei rupte." Așa s-a și făcut.

După doi ani de bibliotecărie, C. Rădulescu-Motru intră în profesorat, înlocuindu-l la Fundație A. Tzigara-Samurcaș.

*

*

*

În partea a doua a prezentării noastre, să ne oprim asupra unui studiu al lui C. Rădulescu-Motru privind-l pe Regele Carol și politica externă, din care prezentăm câteva fragmente:

"Răbdarea nu i-a lipsit niciodată Regelui Carol I. El a găsit-o în patrimoniul său sufletească; apoi printr-o lungă experiență a făcut din ea arma cea mai redutabilă de care se folosește. Între toți suveranii din Sud-Estul Europei nu este unul care să-i semene în această privință. Ceva mai mult: poate și între toți oamenii politici din Sud-Estul Europei nu este unul care să-i semene în întrebuintărea răbdării la dobândirea efectelor politice. În această parte a Europei lumea e puțin nerăbdătoare. Aci fiecare om politic vrea să ajungă repede la scop. Nici unul nu continuă pe predecesorul său. Fiecare vrea să înceapă o eră nouă, și fiindcă sunt mulți care au această ambiție, erel noi se succed cu repezeala fulgerului. Cele mai importante acte de stat se pun la cale: după câteva zile de chibzuială și apoi înfăptuirea lor este grăbită pentru ca să nu ia aitul înainte. Nimeni, în acest colț al Europei, nu crede în determinismul firesc al evenimentelor politice. Balcanii cred că la baza conexiunii evenimentelor politice stă numai voința, dacă nu chiar capriciul indivizilor. Cu o vorbă bună, cu o amăgeală, sau chiar cu o închidere de ochi, ei cred că se poate opri cursul natural al faptelor de la sfârșitul spre care el merge".

"Regele Carol I are o mentalitate cu totul opusă balcanicilor. În toată viața sa de domnie, și aceasta se apropie de o jumătate de secol, el a crezut că determinanții evenimentelor politice sunt de căutat în puterea principiilor și nu în voința indivizilor. Pentru indivizii care joacă roluri pe scena politică, Regele Carol I a avut totdeauna o persistentă indulgență, dar respect propriu-zis n-a avut decât în fața principiilor morale pe care se bazează cultura modernă europeană. Indivizi, adică eroi politici, a avut el ocazie să cunoască prea mulți și prea de aproape. El știe cam cât valorează voința și dibăcia individuală față de logica inerentă a lucrurilor."

Menționăm că acest studiu a apărut după pacea de la București, ca urmare a încheierii războaielor balcanice.

Pentru C. Rădulescu-Motru, bibliotecarul, profesorul și filosoful, Regele Carol I "n-a avut deșertăciunea să se creadă un supraom, de la care avea să înceapă o lume nouă, dar, ca om al unei mari misiuni pe pământ, aceasta s-a socotit el totdeauna, și aceasta a fost. Așa se și explică puterea lui de răbdare. O minte limpede și cumpănită; un caracter care își identifică normele sale de conduită cu principiile mari ale culturii europene, în mod sincer iar nu de paradă, după trebuința momentului - acesta este Regele Carol I."

Prezentarea de față bazată pe două studii ale lui C. Rădulescu-Motru, credem că a conturat o parte din personalitatea celui care a vegheat călare, mai târziu, și din păcate pentru puțin timp, palatul regal și Fundația prin opera sârbului Mestrovici, operă pe măsura celui ce a fost Carol I.

C. RĂDULESCU-MOTRU ABOUT KING CHARLES I

Abstract

Librarian of the University Foundation Charles I, later academician, Constantin Rădulescu-Motru presents two aspects of the first King of the Romanians, Charles I: a protector of the Romanian culture by the University Foundation and a creator of the Romanian foreign policy. Thus, the author succeeds in calling attention to the remarkable personality of Charles I.